

УДК 342.9:336.7:004.738.5

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.2.15>

О. В. Неізнана

кандидат економічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри фінансів і бухгалтерського обліку
Навчально-наукового інституту економіки і бізнес-освіти
Державного університету економіки і технологій

Н. А. Горбова

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та публічного адміністрування
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВИХ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ

У статті розглянуто нормативно-правові основи державного регулювання цифрових фінансових технологій у публічному секторі з акцентом на системний аналіз законодавчих актів та стратегічних документів, що формують цифрову трансформацію фінансового управління. Встановлено, що Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» закладає основу для правового режиму «Дія Сіті», спрямованого на активізацію інновацій, розвиток цифрової інфраструктури, залучення інвестицій і формування людського капіталу, водночас визначаючи умови входження юридичних осіб у цей режим через відповідність до реєстраційних та ліцензійних вимог. Наголошено, що ухвалений, але ще не чинний Закон України «Про віртуальні активи» визначає віртуальний актив як нематеріальне благо з економічною вартістю та форматом даних в електронній формі, що підтверджує прагнення законодавця забезпечити правовий фундамент для обігу таких активів. Констатовано, що віртуальні активи не визнаються засобом платежу і не можуть використовуватися для купівлі товарів чи послуг, що відповідає міжнародній практиці мінімізації фінансових ризиків. Зауважено, що Закон України «Про хмарні послуги» закладає регуляторну платформу для обчислювальних сервісів у фінансовому секторі, передбачає перелік суб'єктів діяльності та делегує нагляд Національному банку України, що підвищує кіберстабільність та ефективність ІТ-інфраструктури. Доведено, що Закон України «Про публічні електронні реєстри» створює фінансово-організаційні передумови для відкритості та прозорості даних через бюджетне фінансування, саморегуляторні внески та міжнародну допомогу. Зауважено, що нормативно-правова база, яка складається з окремих законів та стратегічних документів, демонструє тенденцію до створення збалансованого, адаптивного правового середовища для цифрової трансформації в публічних фінансах, однак потребує подальшого вдосконалення узгодженості, термінологічної уніфікації та формування централізованих механізмів цифрового нагляду.

Ключові слова: цифрові фінансові технології, державне регулювання, публічний сектор, віртуальні активи, хмарні обчислення, електронна комерція, публічні електронні реєстри, правовий режим «Дія Сіті», нормативно-правові акти.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стрімкий розвиток цифрових технологій у фінансовій сфері зумовлює докорінну трансформацію механізмів регуляторного впливу держави, що осо-

бливо актуалізується в контексті функціонування публічного сектору. Тому застосування інноваційних інструментів у сфері публічних фінансів потребує належного нормативного забезпечення, яке б забез-

печувало рівновагу між стимулюванням фінансових інновацій і захистом публічних інтересів. Однак чинна правова база характеризується відсутністю чіткої узгодженості між спеціальними законами та регуляторними актами, що знижує ефективність нагляду та ускладнює інтеграцію цифрових інструментів у публічне управління. У зв'язку з цим постає потреба в комплексному науковому осмисленні нормативно-правових засад державного регулювання цифрових фінансових технологій у публічному секторі як передумови формування ефективної та стабільної моделі цифрової фінансової системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасному науковому дискурсі спостерігається зростання інтересу до проблематики правового регулювання цифрових фінансових технологій. Так, І. Проць зауважує, що фінансові технології виступають окремим об'єктом фінансово-правового регулювання, який потребує комплексного правового інструментарію та специфічних підходів з боку держави, особливо в публічному секторі [1]. Г. Поченчук вивчає динаміку розвитку фінансових технологій [2]. С. Грицай, проаналізував визначення понять, пов'язаних із криптовалютами, у нормативних документах провідних міжнародних організацій, звернувши увагу на різноспрямованість регуляторних стратегій [3]. Л. Товкун досліджує правові моделі регулювання фінансових технологій у світі та визначає напрями імплементації закордонних практик у національне законодавство [4]. Поряд з тим, Д. Перебийніс зосереджується на проблемі правового закріплення електронних фінансових інструментів як інноваційного механізму залучення капіталу, наголошуючи на потребі нормативного осмислення електронного інвестування та цифрових правовідносин [5].

Таким чином, проведений огляд актуальних наукових позицій свідчить про наявність системних підходів до вивчення правової природи фінансових технологій, водночас виявляючи потребу у подальшому дослідженні питань державного регулювання цифрових фінансових інструментів саме в контексті публічного сектору.

Метою статті є аналіз нормативно-правових засад державного регулювання цифрових фінансових технологій у публічному секторі.

Виклад основного матеріалу. Одним з основних нормативно-правових документів, що формує правові засади цифрової трансформації в Україні, є Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» [6]. У ньому визначено організаційні, правові та фінансові передумови функціонування спеціального правового режиму «Дія Сіті», який впроваджується з метою активізації інноваційної діяльності, забезпечення розвитку цифрової інфраструктури, залучення інвестицій, а також створення сприятливих умов для формування висококваліфікованого людського капіталу в цифровій галузі. Окреме місце в межах цього регулювання відведено правовим відносинам у сфері обігу віртуальних активів. У цьому контексті варто звернути увагу на встановлені вимоги до суб'єктів, які надають послуги, пов'язані з віртуальними активами: юридична особа, що не виконала нормативні приписи щодо державної реєстрації, ліцензування чи інших форм дозволу, не має права набувати статусу резидента «Дія Сіті».

Зазначене нормативне положення вказує на намагання законодавця інтегрувати механізми цифрового ринку у сферу правового контролю, водночас зберігаючи рівновагу між інноваційністю технологій і принципом правової визначеності. З огляду на це, виявляється важливим аналіз взаємозв'язку між вимогами до резидентства в межах правового режиму «Дія Сіті» та загальною політикою державного нагляду за цифровими фінансовими інструментами.

Подальший розвиток концептуальних положень щодо регуляції цифрових віртуальних (фінансових) активів відображено в ще не чинному, але ухваленому Законі України «Про віртуальні активи» [7]. У цьому документі віртуальний актив визначено як нематеріальне благо, що становить об'єкт цивільних прав, має економічну вартість і формується у вигляді сукупності даних в електронній формі. Існування таких активів та можливість їхнього обігу забезпечуються відповідною

цифровою інфраструктурою, що включає механізми захисту, обліку й обміну.

На відміну від традиційних фінансових інструментів, віртуальні активи можуть виконувати функцію посвідчення майнових прав, зокрема прав вимоги на інші об'єкти цивільного обороту. Залежно від типу забезпечення, виділено два різновиди фінансових віртуальних активів: забезпечені валютними цінностями та забезпечені цінними паперами або деривативними фінансовими інструментами [7]. Це вказує на прагнення систематизувати цифрові активи відповідно до рівня ризику та типу базових активів, що лежать в їх основі.

Слід наголосити, що віртуальні активи не визнаються засобом платежу на території України та не можуть виступати об'єктом обміну на товари, роботи або послуги. Це положення свідчить про обережну позицію регулятора щодо включення цифрових активів у повноцінний грошовий обіг, що цілком відповідає міжнародним тенденціям запобігання фінансовим ризикам, пов'язаним із неконтрольованим обігом криптоінструментів [7].

Згідно із Законом України «Про віртуальні активи», який ще не набрав чинності, уповноваженими органами на здійснення контролю за ринком віртуальних активів є Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, а також Національний банк України. Їм делеговано повноваження щодо формування регуляторної політики, забезпечення нагляду, контролю та впровадження запобіжних заходів з метою протидії правопорушенням на ринку віртуальних активів [7].

У контексті впровадження сучасних цифрових рішень у публічне управління особливого значення набуває правове регулювання технологій хмарних обчислень, які формують базову інфраструктуру для обробки, зберігання та передавання даних у цифровому середовищі. Відповідно до положень Закону України «Про хмарні послуги» [8], визначено правові підстави та регламент функціонування хмарних обчислень як виду технологічної послуги, що надається учасникам фінансового ринку. У документі конкретизовано суб'єктів, які мають право на провадження такої діяльності, серед яких – банківські уста-

нови, оператори платіжної інфраструктури, особи, які здійснюють діяльність на фінансових ринках, а також платіжні організації. При цьому зазначається, що державне регулювання та нагляд за їх діяльністю здійснюється Національним банком України згідно з положеннями цього закону.

Формування нормативної основи для регулювання хмарних обчислень у фінансовій сфері має важливе значення для забезпечення стабільності цифрової економіки, зокрема з огляду на підвищення рівня кіберзахищеності, надійності інформаційної інфраструктури та зниження витрат на адміністрування публічних фінансових даних. Це дозволяє державним установам оптимізувати свої ІТресурси, підвищити ефективність функціонування інформаційно-комунікаційних систем, а також сформувати єдиний безпечний простір для обміну даними між суб'єктами цифрової трансформації.

Варто також звернутися до нормативного забезпечення електронних баз даних, які є важливим елементом цифрової фінансової інфраструктури. У цьому зв'язку актуальним є Закон України «Про публічні електронні реєстри» [9], у якому визначено правові, організаційні та фінансові основи створення, ведення й функціонування публічних електронних реєстрів. Згідно з положеннями цього закону, фінансове забезпечення створення та обслуговування таких реєстрів здійснюється за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, а також інших джерел, не заборонених чинним законодавством.

У цьому контексті важливо підкреслити, що належне функціонування публічних електронних реєстрів створює передумови для реалізації принципів відкритості, прозорості та підзвітності органів публічної влади. Використання цифрових платформ у сфері публічних фінансів дозволяє запровадити інструменти моніторингу, верифікації та аудиту цифрових транзакцій у режимі реального часу. Це відповідає потребам публічного сектору у вдосконаленні процедур управління фінансовими ресурсами та водночас підвищує рівень довіри громадян до державних інституцій.

У процесі нормативного впорядкування цифрової трансформації публічного сек-

тору важливою складовою є створення фінансових умов для сталої підтримки інституційної цифрової інфраструктури. З цієї позиції особливої уваги заслуговує аналіз механізмів фінансування функціонування публічних електронних реєстрів, як одного з основних елементів цифрової взаємодії у сфері надання фінансових послуг.

Згідно з положеннями Закону України «Про публічні електронні реєстри» [9], джерельна база фінансового забезпечення функціонування реєстрів формується з коштів державного та місцевих бюджетів, фінансових ресурсів саморегулюючих організацій, а також технічної й фінансової допомоги міжнародних організацій. Крім того, передбачено надходження від плати за послуги, що надаються реєстрами, з урахуванням специфіки правового регулювання – окремі з них не включаються до складу адміністративних послуг у визначених законом випадках.

У системі правового регулювання цифрових фінансових технологій важливу роль відіграє нормативне забезпечення процесів, пов'язаних з електронною комерцією, що є важливою складовою розвитку сучасного публічного фінансового середовища. Відповідно до положень Закону України «Про електронну комерцію» [10], встановлюються організаційно-правові засади здійснення правочинів у цифровому просторі за участі фізичних та юридичних осіб. Закон окреслює основні принципи функціонування інформаційно-комунікаційних систем, а також визначає правовий статус і обов'язки учасників правовідносин, що виникають у сфері електронної комерції.

Особливу увагу в цьому нормативно-правовому акті приділено регламентації платіжних механізмів, які можуть використовуватись у межах електронних транзакцій. Зокрема, йдеться про можливість здійснення розрахунків із застосуванням платіжних інструментів, електронних грошей, банківських переказів, а також готівкових розрахунків, які здійснюються відповідно до чинного законодавства України. Окрім того, передбачено можливість використання інших способів оплати, що прямо визначені законами, які регламентують порядок надання платіжних послуг [10].

Варто наголосити, що зазначені положення створюють нормативну платформу для формування безпечного середовища електронної комерції, зокрема у випадках, коли державні установи виступають у ролі постачальників або споживачів цифрових фінансових послуг. Це своєю чергою актуалізує необхідність інтеграції державного фінансового контролю до нових технологічних форматів транзакцій, які характеризуються високим ступенем автоматизації та швидкодії.

У межах розбудови правового механізму контролю й нагляду за фінансовими процесами в публічному секторі важливо звернутися до змісту Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [11], положення якого встановлюють засади державного регулювання у сфері надання фінансових та супровідних послуг. Згідно з цим нормативно-правовим актом, державне регулювання розглядається як цілеспрямована діяльність уповноважених органів, що має на меті захист прав і законних інтересів споживачів фінансових послуг. У межах цього підходу передбачається створення системи нормативних норм, яка б визначала загальні принципи діяльності відповідних суб'єктів, а також правила здійснення нагляду та відповідальності за порушення.

Уточнення функцій держави як суб'єкта регуляторного впливу дозволяє сформувати комплексну систему гарантування фінансової стабільності в умовах цифровізації публічного управління. Це забезпечує правову визначеність у діяльності надавачів фінансових та супровідних послуг, підвищує прозорість ринку та посилює інституційний потенціал органів державного фінансового нагляду.

Ефективність державного регулювання цифрових фінансових технологій значною мірою залежить від чітко сформульованих цілей, завдань та принципів, закріплених у законодавстві, що регламентує діяльність на ринку фінансових послуг. У цьому контексті положення статті 21 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [11] відіграють засадничу роль у формуванні нормативно-інституційної бази, що охоплює публічний та приватний сегмент фінансового сектору.

Метою державного регулювання, згідно з цим законом, є забезпечення захисту законних інтересів клієнтів, підтримка стабільності фінансового ринку, а також формування умов, сприятливих для розвитку економіки України та створення конкурентного середовища в межах ринку фінансових послуг [11]. Це положення логічно узгоджується з прагненням держави до інтеграції цифрових інструментів у фінансову сферу як чинника підвищення прозорості, ефективності та відкритості фінансового управління, зокрема в публічному секторі.

З метою досягнення зазначених цілей визначено коло завдань, покладених на регулятора. До їх числа належать: розробка та реалізація єдиної державної політики у сфері регулювання фінансових послуг, захист прав учасників фінансового ринку, забезпечення ефективного функціонування ринку, створення умов для мобілізації фінансових ресурсів, формування конкурентного середовища, а також запобігання конфлікту інтересів і забезпечення фінансової стабільності [11]. Також серед пріоритетів: контроль за дотриманням законодавства, забезпечення прозорості ринку, сприяння євроінтеграційним процесам та просвітницька діяльність, спрямована на підвищення фінансової грамотності споживачів.

У сучасній правовій системі забезпечення належного рівня контролю за діяльністю у сфері фінансових та супровідних послуг здійснюється через чітко окреслені повноваження регулятора, що функціонує на основі положень чинного законодавства. Зокрема, Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» визначає комплексний перелік інструментів, за допомогою яких реалізується функція державного регулювання та нагляду [11].

До основних форм реалізації зазначених повноважень належать: ведення офіційного Реєстру надавачів фінансових та супровідних послуг з подальшим оприлюдненням відомостей у встановленому порядку; проведення авторизації суб'єктів ринку, коли така процедура є передбаченою спеціальними законами; прийняття нормативно-правових актів, які регламентують діяльність у відповідному

секторі; впровадження пруденційного нагляду та нагляду за ринковою поведінкою учасників [11].

Крім того, регулятор має право застосовувати коригувальні заходи, заходи впливу та заходи раннього втручання з метою оперативного реагування на виявлені порушення або загрози стабільності. Важливою складовою його функціоналу є також здійснення моніторингу й аналітики, оприлюднення статистичної інформації щодо стану ринку, нагляд за дотриманням законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг та контроль за відповідністю реклами вимогам нормативних актів [11].

З урахуванням стрімкого поширення нових ризиків, пов'язаних із цифровими фінансовими операціями, законодавством передбачено право регулятора застосовувати професійне судження. Цей інструмент дозволяє враховувати формальні параметри правочинів та їхній фактичний зміст, економічну обґрунтованість та контекст функціонування відповідної фінансової послуги. Йдеться, зокрема, про нагляд у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, фінансуванню тероризму, поширенню дезінформації щодо фінансових послуг тощо [11].

Варто зазначити, що впровадження професійного судження в наглядову практику – це ознака переходу до ризик-орієнтованої моделі регулювання. Це дозволяє оперативно реагувати на виклики цифрової доби та уникати надмірної формалізації нагляду в умовах технологічної динаміки.

У цьому контексті особливу увагу слід звернути на Стратегію розвитку фінансового сектору України [12], ухвалену Національним банком у 2023 році, яка визначає пріоритетні напрями цифрової трансформації у фінансовій сфері. Серед ключових ініціатив – розвиток інфраструктури цифрових фінансових послуг, включно зі створенням цифрової економіки, автоматизацією процесів, впровадженням мобільних застосунків та безпаперових технологій, а також підтримка цифрових форм корпоративного управління.

Окремий стратегічний акцент зроблено на регулюванні ринку віртуальних акти-

вів. Йдеться про створення нормативної бази для обігу цифрових цінностей, забезпечення контролю за операціями з ними, а також про інтеграцію відповідних механізмів до фінансової екосистеми державного управління. Це зумовлює потребу у підвищенні технологічної готовності регуляторів до взаємодії з учасниками цифрового фінансового ринку.

Таким чином, нормативні та стратегічні документи взаємодоповнюють один одного, формуючи цілісну систему державного впливу на цифрову трансформацію публічного сектору. Вони задають напрям переходу до відкритої, гнучкої й технологічно адаптивної моделі регуляторного середовища, здатної відповідати сучасним вимогам фінансової безпеки, прозорості та ефективності управління.

Висновок. Результати дослідження засвідчили доцільність комплексного підходу до систематизації нормативно-правових засад державного регулювання цифрових фінансових технологій у публічному секторі. У межах правового аналізу було виокремлено основні законодавчі акти, що формують базові умови для цифровізації публічних фінансів, зокрема у контексті обігу віртуальних активів (при цьому слід зауважити, що відповідний закон ще не набрав чинності), використання хмарних обчислень, здійснення електронної комерції та впровадження публічних електронних реєстрів. Особливу увагу приділено характеристиці механізмів регуляторного нагляду, які демонструють тенденцію до переходу від формального контролю до ризик-орієнтованого управління та підвищення рівня прозорості цифрових фінансових операцій. Разом із тим виявлено наявність низки проблемних аспектів, зокрема правової різнозначності та відсутності чіткої координації між нормами спеціального законодавства. Аналіз положень Стратегії розвитку фінансового сектору України дав підстави для формулювання пріоритетних напрямів подальшого вдосконалення нормативної бази. Серед таких напрямів варто виокремити: інституціалізацію єдиного центру цифрового нагляду, розвиток правових засад міжнародного співробітництва у сфері цифрових фінансів, а також розширення інструментарію державного впливу на фінансові

процеси в умовах цифрової трансформації публічного управління.

Список використаної літератури:

1. Проць І. М. Фінансові технології – об'єкт фінансово-правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 271–274.
2. Поченчук Г. М. Фінансові технології: розвиток і регулювання. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 1193–1200.
3. Грицай С. О. Правовий аналіз визначення поняття цифрових фінансових технологій (криптовалют) у світі, в розрізі міжнародних організацій. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. № 31(2). С. 171–186.
4. Товкун Л. В. Правове регулювання фінансових технологій: аналіз національного та світового досвіду. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 6. С. 260–263.
5. Перебийніс Д. Правові аспекти та майбутнє регулювання електронних фінансових інструментів у процесі залучення капіталу. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5618>
6. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021 № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>
7. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
8. Про хмарні послуги: Закон України від 17.02.2022 № 2075-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2075-20#Text>
9. Про публічні електронні реєстри: Закон України від 18.11.2021 № 1907-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text>
10. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text>
11. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 № 1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#n1134>
12. Стратегія розвитку фінансового сектору України. Національний банк України. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini>

Nieizviestna O., Horbova N. Regulatory and legal framework for state regulation of digital financial technologies in the public sector

The article examines the regulatory and legal foundations of state regulation of digital financial technologies in the public sector, with a focus on a systematic analysis of legislative acts and strategic documents shaping the digital transformation of financial governance. It has been established that the Law of Ukraine "On Stimulating the Development of the Digital Economy in Ukraine" provides the basis for the legal regime "Diia City", aimed at fostering innovation, developing digital infrastructure, attracting investment, and forming human capital, while setting the conditions for legal entities to enter this regime by complying with registration and licensing requirements. It is emphasized that the adopted but not yet enacted Law of Ukraine "On Virtual Assets" defines a virtual asset as an intangible good with economic value, presented in the form of electronic data, confirming the legislator's intention to establish a legal framework for the circulation of such assets. It is stated that virtual assets are not recognized as a means of payment and cannot be used to purchase goods or services, which aligns with international practices of minimizing financial risks. It is noted that the Law of Ukraine "On Cloud Services" establishes a regulatory platform for computational services in the financial sector, defines the list of authorized entities, and delegates supervisory powers to the National Bank of Ukraine, thereby enhancing cybersecurity and the efficiency of IT infrastructure. It is demonstrated that the Law of Ukraine "On Public Electronic Registers" creates financial and organizational prerequisites for data openness and transparency through budget financing, self-regulatory contributions, and international assistance. It is further noted that the regulatory framework, composed of separate laws and strategic documents, shows a trend toward forming a balanced and adaptive legal environment for digital transformation in public finance; however, it still requires improved coherence, terminological unification, and the development of centralized digital oversight mechanisms.

Key words: digital financial technologies, state regulation, public sector, virtual assets, cloud computing, electronic commerce, public electronic registers, legal regime "Diia City", regulatory legal acts.